

УДК 336.144

Павлушенко Т.О.

аспірант кафедри фінансів

Київського національного торговельно-економічного університету

СУТНІСТЬ ФОРМУВАННЯ ТА ВИКОРИСТАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ БЮДЖЕТНИХ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

Стаття присвячена дослідженню важливих особливостей процесів формування та використання фінансових ресурсів бюджетними вищими навчальними закладами України. Розглянуто основні джерела фінансування діяльності державних вищих навчальних закладів, їх структура та відповідність завданням вищої освіти. Визначено переваги та недоліки діючої системи кошторисного фінансування, розглянуто необхідність диверсифікації джерел фінансування вищої освіти та основні напрями її розвитку. Наведено основні шляхи удосконалення сучасної системи фінансування бюджетних закладів вищої освіти в Україні.

Ключові слова: фінансові ресурси, вищі навчальні заклади, Державний бюджет, місцеві бюджети, позабюджетні ресурси, кошторисне фінансування, цільове фінансування, фінансова автономія, диверсифікація джерел фінансування, конкурентоспроможність.

Павлушенко Т.А. СУЩНОСТЬ ФОРМИРОВАНИЯ И ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ФИНАНСОВЫХ РЕСУРСОВ БЮДЖЕТНЫХ ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ

Статья посвящена исследованию важных особенностей процессов формирования и использования финансовых ресурсов бюджетными высшими учебными заведениями Украины. Рассмотрены основные источники финансирования деятельности государственных высших учебных заведений, их структура и соответствие задачам высшего образования. Определены преимущества и недостатки действующей системы сметного финансирования, рассмотрена необходимость диверсификации источников финансирования высшего образования и основные направления ее развития. Приведены основные пути совершенствования современной системы финансирования бюджетных заведений высшего образования в Украине.

Ключевые слова: финансовые ресурсы, высшие учебные заведения, Государственный бюджет, местные бюджеты, внебюджетные ресурсы, сметное финансирование, целевое финансирование, финансовая автономия, диверсификация источников финансирования, конкурентоспособность.

Pavlushenko T.O. THE ENTITU OF THE FORMATION AND USING OF FINANCIAL RESOURCES BY THE BUDGETARY HIGHER EDUCATIONAL INSTITUTIONS

The article is dedicated to the important features of the formation and using of financial resources by budgetary higher educational institutions of Ukraine. There are considered the main sources of funding for public higher education institutions, their structure and consistency with the objectives of higher education. The advantages and disadvantages of the current system of budgeted funding are determined, discussed the need to diversify sources of funding for higher education and the main directions of its development. In article are given the main ways of improving the current system of financing the budget institutions of higher education in Ukraine.

Keywords: financial resources, higher education, state budget, local budgets, extra-budgetary resources, funding estimates, targeted funding, financial autonomy, diversification of funding sources, competitiveness.

Постановка проблеми. Сьогодні державні (або бюджетні) вищі навчальні заклади (далі – ДВНЗ), які здійснюють освітню, навчально-виховну, наукову, науково-технічну, видавничу, культурно-мистецьку, творчу, спортивно-оздоровчу, зовнішньоекономічну та різну виробничу діяльність, фінансуються переважно за рахунок коштів Державного бюджету України, меншою мірою – коштів місцевих бюджетів. Однак частка цих фінансових ресурсів у більшості ДВНЗ на сучасному етапі розвитку національної економіки України не перевищує 50% від загального обсягу фінансування. Тому забезпечення сталого розвитку ДВНЗ значною мірою залежить не лише від цілеспрямованої та ефективної діяльності у сфері раціонального використання бюджетних коштів, а і вміння самостійно акумулювати кошти спеціального фонду, надаючи платні послуги відповідно до чинного законодавства. Отже, питання формування та використання фінансових ресурсів ДВНЗ є дуже важливими для освітньої галузі України та потребують їх глибокого дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми формування та використання фінансових ресурсів бюджетних ВНЗ досліджували Т. Боголіб, С. Григанська, О. Грициняк, Л. Довгань, Т. Марусяк, Т. Канева, О. Куклін, М. Куциньська, Г. Норд, Н. Руденко, Д. Петрашенко, Н. Пігуль, О. Люта, І. Тарасенко, Т. Нефедова, Ж. Труфіна, А. Труфен, Ю. Харчук, Л. Шевченко та багато інших. Проте

багато питань щодо збільшення ефективності формування та використання бюджетних коштів ДВНЗ залишається наразі невирішеними.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження важливих особливостей процесу формування та ефективного використання фінансових ресурсів українськими бюджетними (державними та комунальними) ВНЗ в сучасних умовах розвитку ринкової економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасній системі вищої освіти в Україні є 6 головних складових формування фінансових ресурсів ДВНЗ (див. рис. 1) [1].

При цьому згідно зі статистичними даними основним джерелом фінансування вищої освіти в Україні є кошти фізичних осіб, що становлять приблизно 62% від загального фінансування і майже удвічі перевищують державні надходження до цієї галузі. Кошти юридичних осіб та місцевого бюджету становлять тільки по 1% від загальної суми фінансування [9, с. 172, 3, с. 112].

Проте для бюджетних ВНЗ наразі визначальним є саме фінансування з Державного та місцевих бюджетів.

Основним методом бюджетного забезпечення ДВНЗ є кошторисне фінансування, що за своїм змістом охоплює як кошти, що надаються з бюджетів, так і такі, що надходять за рахунок проведення господарської діяльності. На думку Н. Пігуль та

О. Лютої, під кошторисним фінансуванням слід розуміти покриття витрат бюджетних установ з метою виконання ними функцій та завдань, спрямованих на створення суспільних благ за рахунок бюджетного фінансування і коштів, які надходять у результаті надання платних послуг та отримання спонсорської допомоги. Потреби ДВНЗ лише частково задовольняються шляхом безпосереднього надання коштів з бюджету, які утворилися внаслідок перерозподілу ВВП, за джерелом походження дійсно бюджетні кошти – це кошти загального фонду бюджету [10, с. 96].

Кошторисне фінансування як метод фінансового забезпечення ДВНЗ має як переваги, так і недоліки. Переваги кошторисного фінансування полягають у тому, що за допомогою даного методу забезпечується відповідність доходної та видаткової частин кошторису, тобто фінансування планових витрат ДВНЗ відбувається в повному обсязі. Окрім того, кошторисне фінансування передбачає чіткий та постійний фінансовий контроль за витрачанням грошових коштів.

Одночасно кошторисне фінансування має значні недоліки, пов'язані з тим, що даний метод не передбачає достатніх стимулів для раціонального й ефективного господарювання і взаємозв'язку між рівнем фінансування ДВНЗ та результатами його діяльності. Відповідно, здійснюється фінансування лише мережі бюджетних ВНЗ, а не наданих ними послуг. До того ж законодавством закріплено зв'язок джерел надходження коштів спеціального фонду з напрямками їх використання. Саме тому заклад не може вільно, на власний розсуд розпоряджатися заробленими коштами, тобто фактично відсутня фінансова автономія ДВНЗ.

Г. Норд та Н. Руденко визначають такі основні проблеми з якими стикається в своїй господарській діяльності ДВНЗ:

1. Зменшення маневрування власними коштами (кошти спеціального фонду) після включення їх до складу Державного бюджету України.

2. Повна залежність стабільності надходжень коштів загального фонду від політичної та економічної ситуації в країні.

3. Неможливість точного прогнозування майбутніх потреб у фінансуванні через регламентовані терміни бюджетного процесу.

4. Розбіжність реального рівня фінансової незалежності ДВНЗ із задекларованими намірами.

5. Значна розпорошеність у підпорядкуванні ДВНЗ, що зменшує можливість управління та контролю їх діяльності єдиним розпорядником.

В Україні у серпні 2014 року Президентом було підписано Закон «Про вищу освіту» № 1556-VII 01.07.2014 року, в якому вперше порушено та визначено питання автономії університетів. Згідно із законом, автономія вищого навчального закладу визначається як самостійність, незалежність і відповідальність вищого навчального закладу у прийнятті рішень щодо розвитку академічних свобод, організації освітнього процесу, наукових досліджень, внутрішнього управління, економічної та іншої діяльності, самостійного добору і розстановки кадрів у межах, встановлених цим законом, У майбутньому

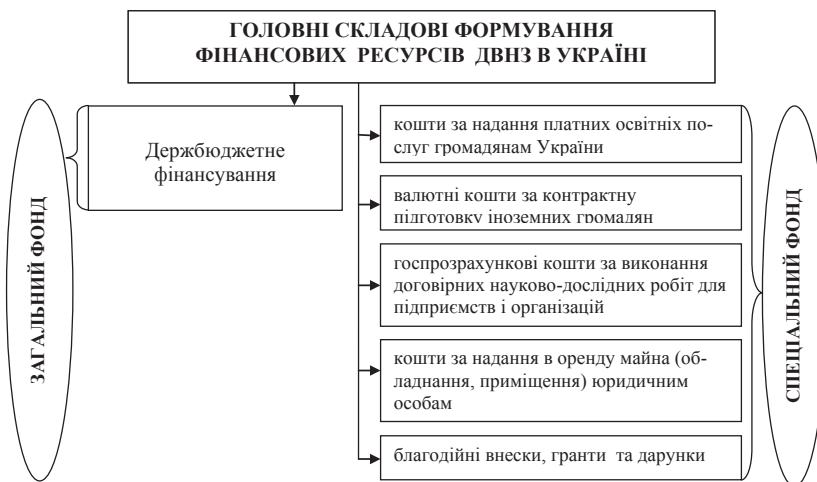

Рис. 1. Головні складові формування фінансових ресурсів ДВНЗ в Україні

дія цього закону призведе до змін у сфері вищої освіти в Україні шляхом розширення повноваження ДВНЗ.

Відокремлення коштів за спеціальним фондом від коштів Державного бюджету, а також переведення їх з обслуговування Держказначейства до інших банківських установ збільшить ефективність господарської діяльності ДВНЗ, а також підвищить їх фінансову автономію. Запровадження часткової автономії ДВНЗ підвищить ефективність їх функціонування. Це надасть їм змогу не тільки самостійно залучати додаткові фінансові ресурси, але і витратити їх, виходячи із власних потреб, що може стати стимулом для їхнього розвитку і, навіть, виникнення конкуренції за право реалізовувати власні освітні послуги на ринку [10, с. 101].

Для підвищення керованості, прогнозування та контролю в процесі витрачання бюджетних ресурсів ДВНЗ необхідно здійснити централізацію головних розпорядників коштів на рівні одного міністерства (МОН України). У зв'язку із проблемою розбіжності навчального та фінансового років, покращити прогнозування майбутніх потреб у бюджетному фінансуванні ДВНЗ можна шляхом перенесення строків подання ними бюджетних пропозицій з липня на вересень [8, с. 64-66].

Задля підвищення ефективності формування та використання фінансових ресурсів ДВНЗ необхідні зміна попереднього витратного механізму виділення коштів з Державного бюджету на цільовий; надання коштів з Державного бюджету на основі диференційованого підходу до потреб кожного ДВНЗ; перехід від централізованої структури розподілу бюджетних коштів до децентралізованої. Можливими варіантами переходу на багаторівневе фінансування є розподіл статей фінансування та розподіл фінансування за напрямками підготовки [3].

Результативними показниками оцінки ефективності бюджетних програм фінансування ДВНЗ можуть виступати: кількість штатних одиниць, підрозділів, обладнання; кількість студентів, підготовлених бакалаврів, спеціалістів, магістрів; кількість студентів на одного викладача, вартість підготовки одного студента; підвищення якості підготовки бакалаврів, спеціалістів, магістрів порівняно з минулим навчальним роком. При цьому застосування таких результативних показників спрямоване на моніторинг, аналіз та контроль за цільовим та ефектив-

ним використанням бюджетних коштів ДВНЗ лише за конкретною бюджетною програмою. Натомість не здійснюються оцінки та аналіз загальної ефективності діяльності ДВНЗ та її складових [7, с. 59].

З метою оптимізації механізму бюджетного фінансування ДВНЗ необхідні також удосконалення інформаційної бази прийняття управлінських рішень; наукове обґрунтування цільових планових показників; залучення до процесу бюджетування всіх працівників ДВНЗ; підвищення зацікавленості працівників у результатах діяльності ДВНЗ; розробка та запровадження системи внутрішніх звітних форм та організація документообігу; розробка або придбання програмного забезпечення бюджетування; виділення коштів на фінансування заходів щодо переходу на нову систему управління ресурсами ДВНЗ [6, с. 228].

Понад 90% державних інвестицій в освіту спрямовується на поточні видатки, з них – переважна частина – на виплату заробітної плати та нарахування на неї, які зростають в наслідок інфляційних процесів. Така структура видатків не забезпечує достатньої можливості для перерозподілу ресурсів на користь тих, які безпосередньо визначають якість освітніх послуг (підвищення кваліфікації освітян, розширення та оновлення ресурсної бази навчальних закладів, впровадження новітніх технологій) та сприяють вдосконаленню освітньої інфраструктури [4, с. 81].

Необхідно забезпечити фінансову стабільність функціонування системи вищої освіти на основі введення системи соціальних і освітніх стандартів, фінансових нормативів; здійснити поетапний перехід до інноваційно-інвестиційної моделі управління системою вищої освіти, орієнтованої на безперервний процес оновлення механізмів фінансування освіти і інноваційних технологій, різноманітність механізмів фінансування; забезпечити розвиток освітніх послуг, що відповідають запитам різних груп населення та забезпечують можливість реалізації індивідуальних потреб і інтересів особистості; забезпечити рівні можливості отримання та використання вищої освіти на всіх етапах життєвого шляху людини, незалежно від соціального статусу й обраної сфери професійної діяльності.

Оскільки фінансування з державного бюджету має бути достатнім для забезпечення якості професійної підготовки кадрів, яка визначається освітніми стандартами, норматив фінансування повинен відображати реальну потребу в коштах, а не використовуватися як спосіб розподілу бюджетних коштів і змінюватися у бік зменшення в зв'язку з їх нестачею [5, с. 116].

Сучасна світова практика засвідчує, що наразі ще не створено зразкового механізму фінансування вищої освіти, який можна застосовувати без певних обмежень. Існують різні підходи, що передбачають запровадження нових принципів персоналізації бюджетного фінансування та участь безпосередніх споживачів освітніх послуг у фінансуванні закладів вищої освіти. Поступово здійснюється перехід від принципу «фінансування всіх» до принципів «фінансування кожного» та «фінансування кожним». Основною перевагою нового механізму фінансування вищої освіти з державного бюджету має стати диференційований підхід до потреб кожного ДВНЗ. Для визначення цих потреб має бути запроваджені моніторинг та оцінка рівня теоретичної й практичної підготовки випускників, професорсько-викладацького складу та наукових співробітників, стану матеріально-технічної бази ДВНЗ й інших чинників [12].

Зважаючи на хронічну нестачу бюджетних ресурсів для організації ефективної роботи українських ДВНЗ, практично усі дослідники вважають за необхідне подальшу диверсифікацію джерел фінансування ДВНЗ. Враховуючи досвід розвинених країн, Л. Шевченко вважає, що основними напрямками такої диверсифікації є встановлення плати за навчання або зборів на відшкодування витрат на проживання та харчування (Швеція, Норвегія, Фінляндія, Данія та більшість країн з перехідною економікою); випуск облігацій (Кембридж, Гарвардський і Принстонський університети); формування підприємницьких університетів, які не просто взаємодіють із промисловістю, а здатні комерціалізувати результати своєї наукової діяльності (інтелектуальну власність), тобто заробити прибуток і залучити додаткові фінансові ресурси; корпоратизація і приватизація ДВНЗ; розвиток непрофільної діяльності; запровадження нових інструментів державного управління бюджетами ДВНЗ із використанням грантів, позик, що повертаються умовно, гарантій та страхування, механізмів пайової участі [14, с. 301].

Нині в Україні поступово зростає роль власних джерел фінансування в забезпеченні функціонування ДВНЗ. Кошти спеціального фонду ДВНЗ є результатом його самостійної фінансово-господарської діяльності. Основними джерелами таких коштів є кошти за надання платних (договірних) послуг та спонсорські кошти. Однією із форм фінансування соціальних проектів і цільових програм ДВНЗ може бути фандрайзинг, що являє собою спеціально організований процес збирання коштів на реалізацію проектів неприбуткових організацій. Фінансування бюджетних установ на основі фандрайзингу здійснюється за допомогою таких інструментів:

- гранту – добродійного пожертвування (внеску), що надається донорською організацією для реалізації неприбуткового проекту або програми;
- безпроцентної поворотної фінансової допомоги (поворотного гранту), що надається неприбутковій організації для реалізації проектів, які припускають отримання доходів у результаті діяльності щодо проекту. Поворотна фінансова допомога припускає повне або часткове повернення наданого фінансування;
- оплати послуг на договірній основі з приводу проведення семінарів, досліджень для неприбуткової організації фандрайзинговими компаніями.

Некомерційна діяльність ДВНЗ не має на меті отримання прибутку і здійснюється в загальнодержавних інтересах для залучення додаткових фінансових ресурсів [10, с. 96].

Отже, сучасна система фінансування ДВНЗ в Україні потребує суттєвих заходів задля її удосконалення. Результатом таких заходів має стати посилення фінансової стійкості ДВНЗ, що передбачає такий стан їхніх фінансових ресурсів, за якого спостерігається постійне та стабільне надходження бюджетних коштів, раціональне і ефективне їхнє використання, вміння залучати ДВНЗ фінансові ресурси самостійно, відповідно до чинного законодавства, та впливу ендегенних і екзогенних факторів. Для забезпечення фінансової стійкості ДВНЗ, в контексті сталого розвитку на основі вивчення організаційно-економічних аспектів необхідно:

- оптимізувати мережу ДВНЗ відповідно до потреб регіонів України;
- фінансувати ДВНЗ за рахунок коштів державного та місцевих бюджетів на рівні 40% від фінансування галузі в цілому;

- забезпечити ще більшу автономію ДВНЗ щодо самостійного залучення коштів за рахунок надання платних послуг: здійснення науково-дослідних робіт, функціонування відділів аспірантури та докторантури, редакційно-видавничого відділу, оренди приміщень, короткострокових та довгострокових кредитів, інвестицій тощо;

- контролювати дотримання ДВНЗ облікової політики та належне здійснення бухгалтерського обліку формування та використання фінансових ресурсів;

- змінити статус ДВНЗ з бюджетних установ, які фінансуються за рахунок коштів Державного та місцевих бюджетів на їх утримання, на статус установ, які отримують бюджетні кошти як плату за освітні послуги та мають можливість формування доходів від діяльності підприємницького характеру з метою забезпечення своєї фінансової стійкості в контексті сталого розвитку [13, с. 316].

Необхідно довести державне фінансування освіти до 10% від ВВП, згідно з чинним законодавством України, а також вжити всіх контролюючих державних і громадських заходів та не допустити безконтрольної комерціалізації вищої освіти. Досвід провідних світових університетів свідчить, що для покращення якісних характеристик освітньої діяльності ДВНЗ необхідно вирішити цілий комплекс задач на макро- і мікрорівнях, найбільш важливими з яких є такі:

- створення системи управління ДВНЗ на корпоративних засадах;

- створення нормативно-правової бази, яка буде стимулювати приплив інвестицій до вищої школи;

- створення адекватної інфраструктури фінансового забезпечення інноваційної освіти для всієї системи вищої школи України, при цьому важливим є не лише диверсифікація джерел фінансування, а і максимальне залучення приватних інвестицій;

- створення системи управління ресурсним забезпеченням на основі принципу «управління за результатами», який полягає у розробленні переліку індикаторів результативності кожної з програм розвитку інноваційної освітньої діяльності й дозволяє забезпечити взаємозв'язок фінансових і нефінансових показників результативності освітньої діяльності, орієнтованих на оптимізацію співвідношення інвестиції/якість/доступність освітніх програм [9, с. 178-179].

Недоліки діючого механізму фінансування ДВНЗ та використання ними бюджетних коштів негативно відбиваються й на конкурентоспроможності українських ДВНЗ, які значно поступаються за якістю освітніх послуг ВНЗ розвинених країн. У контексті забезпечення конкурентоспроможності ДВНЗ пріоритетними напрямками удосконалення системи фінансування стають такі:

1) забезпечення ефективного розподілу фінансових ресурсів на видатки освітніх послуг з державного та місцевих бюджетів у розмірах, достатніх для розвитку вищих навчальних закладів, враховуючи стан матеріально-технічної та лабораторної бази, можливості відтворення потенціалу науково-педагогічних кадрів та розвитку науки;

2) посилення контролю та здійснення систематичного аналізу цільового використання коштів на освіту, забезпечення у вищій школі дієвих механізмів громадського контролю за їх витрачанням;

3) удосконалення методів визначення обсягів фінансування освіти та розробка нормативів фінансування із врахуванням мінімальних соціальних

стандартів, які дозволять встановити нижню межу обов'язкового фінансового забезпечення розвитку освіти;

4) удосконалення механізму фінансування освіти в Україні із врахуванням міжнародного досвіду, перехід на багатоканальне фінансування, прийняття рішучих заходів щодо збільшення та диверсифікації джерел фінансування вищої освіти та оптимізації їхньої структури;

5) створення умов для використання інтелектуальної праці, підвищення її престижності та попиту на неї, приведення обсягів підготовки фахівців з вищою освітою до потреб сучасного ринку праці;

6) удосконалення науково-методичного та інформаційного забезпечення освітнього процесу, створення умов для проведення фундаментальних та прикладних досліджень у ДВНЗ, які виступатимуть додатковим джерелом фінансування вищої освіти та сприятимуть підвищенню рівня конкурентоспроможності національних ДВНЗ;

7) розвиток системи освітнього кредитування, що сприятиме: підвищенню зацікавленості громадян у використанні кредитних ресурсів для оплати освітніх послуг; забезпеченню доступності освітнього кредиту для широких верств населення; стимулюванню платоспроможного попиту на ринку освітніх послуг; збільшенню обсягу фінансових ресурсів у закладах вищої освіти; залученню фінансових ресурсів у сферу довгострокового освітнього кредитування;

8) створення нової моделі економічної діяльності вищих навчальних закладів, яка базується на солідарній участі держави, бізнесових кіл і громадян [11, с. 183-184].

Висновки з проведеного дослідження. Сучасна система вищої освіти в Україні наразі не має досконалого механізму формування та використання бюджетних ресурсів державними ВНЗ. Коштів, що виділяються з Державного та місцевих бюджетів, хронічно не вистачає. При цьому частка бюджетних коштів на вищу освіту досі не досягає встановленої чинним законодавством позначки у 10% ВВП. Але навіть ті бюджетні кошти, що виділяються ДВНЗ, не використовуються ефективно, чому в значній мірі сприяють недоліки діючого методу кошторисного фінансування.

Відтак, необхідною стає диверсифікація джерел фінансування, зростає роль коштів спеціального фонду, що стають наразі основним джерелом фінансування багатьох ВНЗ. Проте діюча система управління вищою освітою не дає можливості керівництву ДВНЗ організувати ефективний фінансовий менеджмент. ДВНЗ потребують збільшення самостійності, удосконалення нормативно-методичного забезпечення бюджетування, розвитку системи багатоканального фінансування, створення принципово нової ефективної моделі економічної діяльності ДВНЗ.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бюджетний кодекс України : Закон України від 08.07.2010 № 2456-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
2. Про вищу освіту : Закон України від 01.07.2014 № 1556-VII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>.
3. Григанська С.В. Фінансове забезпечення розвитку вищих навчальних закладів на державному рівні [Електронний ресурс] / С.В. Григанська // Державне будівництво. – 2007. – № 2. – Режим доступу : <http://www.kbuara.kharkov.ua/e-book/db/2007-2/doc/3/06.pdf>.
4. Грициняк О.І. Про роль бюджету у фінансуванні освіти і науки в

- Україні [Текст] / О.І. Грициняк // Вісник ОНУ ім. І.І. Мечникова. – 2013. – Т. 18. – Вип. 1. – С. 79-82.
5. Довгань Л.П. Проблемні питання фінансування вищої освіти в Україні [Електронний ресурс] / Л.П. Довгань, Т.Г. Марусяк // Зб. наук. праць нац. ун-ту держ. Податкової служби України. – 2012. – № 1. – С. 111-117. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/zpnuudps_2012_1_13.pdf.
  6. Куклін О.В. Напрями оптимізації фінансового механізму вищого навчального закладу [Текст] / О.В. Куклін // Фінанси, облік і аудит. – 2011. – № 18. – С. 220-230.
  7. Куцинська М.В. Ефективність діяльності ДВНЗ: економічний, технологічний та соціальний аспекти [Текст] / М.В. Куцинська // Культура народів Причорномор'я. – 2012. – № 220. – С. 57-60.
  8. Норд Г.Л. Особливості фінансування та казначейського обслуговування бюджетних установ на прикладі ВНЗ [Текст] / Г.Л. Норд, Н.О. Руденко // Вісник Житомирського держ. технологіч. ун-ту / Серія: Економічні науки. – 2010. – № 4(54). – С. 342-347.
  9. Петрашенко Д.В. Аналіз державної політики фінансування вищої освіти України [Текст] / Д.В. Петрашенко // Наук. записки Ін-ту законодавства ВР України. – 2013. – № 5. – С. 172-179.
  10. Пігуль Н.Г. Особливості реалізації фінансового механізму бюджетних установ [Текст] / Н.Г. Пігуль, О.В. Люта // Вісник Академії митної служби України. Сер.: Економіка. – 2010. – № 2. – С. 94-102.
  11. Тарасенко І.О. Проблеми фінансування вищої освіти в Україні в контексті забезпечення конкурентоспроможності [Текст] / І.О. Тарасенко, Т.М. Нефедова // Вісник КНУТД. – 2013. – № 4. – С. 177-185.
  12. Труфіна Ж.С. Фінансове забезпечення вищої освіти в Україні, стан та шляхи удосконалення [Електронний ресурс] // Ж.С. Труфіна, А.О. Труфен // Економіка. Управління. Інновації. – 2012. – № 1. – Режим доступу : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/eui_2012_1_59.pdf.
  13. Харчук Ю.Ю. Організаційно-економічні аспекти забезпечення фінансової стійкості державних вищих навчальних закладів в Україні в контексті сталого розвитку [Текст] / Ю.Ю. Харчук // Фінансова система України. Зб. наук. праць. – 2011. – Вип. 16. – С. 304-316.
  14. Шевченко Л.С. Фінансова безпека вищої освіти: виклики для України [Текст] / Л.С. Шевченко // Актуальні питання фінансової безпеки держави : зб. наук. праць Міжнародної наук.-практ. інтернет-конф. (м. Харків, 21 лют. 2014 р.). – Х., 2014. – С. 301-304.

УДК 330.42

Салтикова Г.В.
кандидат економічних наук,
старший викладач кафедри фінансів та кредиту
Сумського державного університету

Шуваєва Н.В.
студентка
Сумського державного університету

АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА МЕТОДОМ БАГАТОКРИТЕРІАЛЬНОЇ ОЦІНКИ

У статті проаналізовано сучасний стан підприємств машинобудівної галузі та обґрунтована необхідність вдосконалення існуючих методик оцінки їх фінансового стану. Досліджено недоліки широкоживаних методів аналізу фінансового стану підприємств. Запропонована удосконалена методика багатокритеріальної оцінки.

Ключові слова: фінансовий стан, оцінка фінансового стану, метод оцінки фінансового стану, методика багатокритеріальної оцінки фінансового стану.

Салтыкова А.В., Шуваева Н.В. АНАЛИЗ ФИНАНСОВОГО СОСТОЯНИЯ ПРЕДПРИЯТИЯ МЕТОДОМ МНОГОКРИТЕРИАЛЬНОЙ ОЦЕНКИ

В статье проанализировано современное состояние предприятий машиностроительной отрасли, и обоснована необходимость усовершенствования существующих методов оценки их финансового состояния. Исследованы недостатки широко применяемых методов анализа финансового состояния предприятия. Предложена усовершенствованная методика многокритериальной оценки.

Ключевые слова: финансовое состояние, оценка финансового состояния, метод оценки финансового состояния, методика многокритериальной оценки финансового состояния.

Saltykova H.V., Shuvaeva N.V. ANALYSIS OF FINANCIAL CONDITION OF ENTERPRISE BY MULTICRITERIA METHOD

The article analyzes the current state of enterprises of the machine-building branch and substantiates the necessity of improving the existing methods for assessing their financial condition. Disadvantages of widely used methods of analysis of the financial condition of the enterprise are investigated. Improved method of multicriteria evaluation is proposed.

Keywords: financial condition, evaluation of financial condition, method of assessing the financial condition, method of multicriteria evaluation of financial condition.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку економічних відносин невід'ємною складовою системи економічної безпеки підприємства та ефективного управління ним є оцінка його фінансового стану.

Достовірна оцінка фінансового стану підприємства дуже важлива для формування правильних висновків та прийняття адекватних управлінських та інвестиційних рішень.

Тривалий час актуальною залишається проблема пошуку дієвої методики оцінки фінансового стану, що давала б змогу вчасно попередити фінансову кризу та банкрутство підприємства, базуючись на основних аспектах його фінансового стану: ліквідності, фінансовій стійкості, діловій активності та рентабельності. Основне завдання такої методики – виявлення резервів та можливостей підприємства, дослідження при-